

กลุ่มใหญ่เป็นหลัก โดยมีวัตถุประสงค์ที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนออกเป็น 3 ด้าน คือ การสอนเพื่อพัฒนาความรู้ ความคิด เจตคติ และทักษะ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การสอนเพื่อพัฒนาความรู้ ความคิด ได้แก่
  - 1.1 วิธีสอนแบบอุปมาน
  - 1.2 วิธีสอนแบบอนุমান
  - 1.3 วิธีสอนโดยการแก้ปัญหา
  - 1.4 วิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวน
  - 1.5 วิธีสอนแบบศูนย์การเรียน
  - 1.6 วิธีสอนแบบใช้คำถาม
  - 1.7 วิธีสอนแบบบรรยาย
  - 1.8 วิธีสอนแบบบูรณาการ
2. การสอนเพื่อพัฒนาด้านเจตคติ
  - ก. เน้นแนวคิดประยุกต์ธรรม
    - 2.1 วิธีสอนแบบอริยสังคี
    - 2.2 วิธีสอนแบบเบญจขันธ์
    - 2.3 วิธีสอนแบบไตรสิกขา
    - 2.4 วิธีสอนโดยสร้างศรัทธา และโยนิโสมนสิการ
  - ข. เน้นกิจกรรมปฏิสัมพันธ์ และการแสดงออกของผู้เรียน
    - 2.5 วิธีสอนแบบบทบาทสมมุติ
    - 2.6 วิธีสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง
3. การสอนเพื่อพัฒนาทักษะ
  - 3.1 วิธีสอนแบบโครงการ
  - 3.2 วิธีสอนโดยเรียนแบบร่วมมือ
  - 3.3 วิธีสอนแบบสาธิต

วิธีสอนแบบต่าง ๆ ดังกล่าวนี้ ครูผู้สอนสังคมนาควรวิจารณาเลือกใช้ให้เหมาะสมโดยยึดจุดประสงค์ของการสอน และเนื้อหาที่สอนเป็นเกณฑ์ ซึ่งในการสอนแต่ละครั้ง อาจใช้วิธีสอนหลายวิธีประกอบกันได้ สุดแต่จุดประสงค์ในการสอนครั้งนั้นว่าต้องการสอนอะไร เช่น การสอนมารยาทในการแสดงความเคารพ จุดประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนเห็นคุณค่า และนำไปใช้ ครูผู้สอนก็ให้ดูวิดีโอ สาทิตให้ดู ให้ผู้เรียนสังเกตและทดลองปฏิบัติ อภิปรายมารยาทในการแสดงความเคารพ และผลจากการเป็นผู้มีมารยาทดี ดังนั้นในการดำเนินการสอนในชั้นเรียน

ครูผู้สอนต้องเตรียมการสอนทุกครั้ง และจัดกิจกรรมตามความเหมาะสมกับตัวครู และกลุ่มผู้เรียนต่อไปจะกล่าวถึงวิธีสอน ที่สามารถนำมาใช้ในการวิจัยบางส่วน ซึ่งพอสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. วิธีสอนแบบแก้ปัญหา (Problem – solving) การสอนโดยวิธีนี้ ผู้เรียนจะเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยการถกเถียงปัญหาต่าง ๆ ในกลุ่มย่อยเพื่อหาทางแก้ปัญหาที่เป็นประเด็นอยู่ ครูเป็นเพียงผู้ควบคุมและแนะนำ โดยมีจุดมุ่งหมายเตรียมตัวผู้เรียนให้สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม และความเปลี่ยนแปลงในสังคมได้ดี ในการแสวงหาความรู้เพื่อนำมาแก้ปัญหา ได้ส่งเสริมการคิดค้น และมีทักษะในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ซึ่งต้องประสบอยู่เสมอในชีวิต ทำให้สามารถช่วยตนเองได้ และค้นคว้าหาข้อเท็จจริงในทางวิชาการ โดยอาศัยเหตุผล

พื้นฐานของวิธีสอนนี้เกิดจาก จอห์น ดิวอี้ นักการศึกษาและนักปรัชญาชาวอเมริกันเป็นผู้คิดขึ้น เป็นวิธีสอนที่เป็นไปตามหลักจิตวิทยาแห่งการเรียนรู้ที่ว่า “การเรียนรู้จะเกิดขึ้นเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น” วิธีสอนดำเนินแบบเดียวกับวิธีทางวิทยาศาสตร์

ขั้นตอนของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบแก้ปัญหา

1. ขั้นตั้งปัญหา ครูผู้สอนเป็นผู้นำผู้เรียนเข้าสู่ปัญหา ซึ่งเป็นปัญหาที่น่าสนใจ หรือนักเรียนเป็นผู้ตั้งปัญหาขึ้นเอง หากไม่สามารถกำหนดปัญหาได้ ครูอาจใช้คำถาม สื่อการสอนอื่น ๆ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเข้าสู่ปัญหาได้เร็วขึ้น
2. ขั้นตั้งสมมุติฐานและวางแผนในการแก้ปัญหา โดยให้ผู้เรียนค้นหา ความจริงด้วยการใช้ประสบการณ์เดิม และการสังเกตข้อเท็จจริงต่าง ๆ มาผสมผสานกับหลักเกณฑ์ต่าง ๆ จนสามารถคาดคะเนหรือคาดเดาสีต่าง ๆ อย่างมีเหตุผลได้ เรียกว่าการตั้งสมมุติฐานนี้อาจเป็นเพียงความคิดเรื่องนั้น ๆ ว่าควรจะเป็นอย่างไรเท่านั้นอาจจะถูกหรือผิดก็ได้
3. ขั้นทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นขั้นที่เป็นหัวใจของการแก้ปัญหา โดยการรวบรวมข้อมูล ค้นคว้าความรู้ในการแก้ปัญหาเพื่อพิสูจน์สมมุติฐานหรือแนวทางแก้ปัญหาได้ที่ถูกต้องมากที่สุด อาจต้องใช้ขบวนการหลาย ๆ อย่าง เช่น จากการสังเกต สัมภาษณ์ สํารวจ ทดลอง จากแหล่งความรู้ ตำรา วิทยากร เพื่อนำมาให้ความรู้ เปรียบเทียบผลที่เหมือนกันหรือแตกต่างกัน เป็นต้น
4. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูลและดูผลการทดลอง เป็นขั้นที่ผู้เริ่มเรียนทดลอง แก้ปัญหา โดยใช้ข้อมูลต่าง ๆ และนำผลการทดลองหรือวิธีการที่ใช้ได้ผลในการแก้ปัญหาหลังจากผ่านการวิเคราะห์ว่าวิธีใดเหมาะสมมากที่สุด
5. ขั้นสรุปและประเมินผล เป็นขั้นนำผลของการวิเคราะห์มาสรุปเพื่อใช้วิธีการนั้นนำมาแก้ไขสิ่งที่เป็นปัญหา

2. **วิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวน หรือสืบเสาะหาความรู้ (Inquiry method)** วิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวน หมายถึง การสอนที่เป็นการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหา ด้วยวิธีการฝึกให้ผู้เรียนได้รู้จักค้นคว้าหาความรู้โดยใช้กระบวนการทางความคิดหาเหตุผล จนค้นพบความรู้ หรือแนวทางแก้ปัญหาที่ถูกต้องด้วยตนเอง โดยครูตั้งคำถามประเภทกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้ความคิดหาวิธีแก้ปัญหาได้เอง และสามารถนำการแก้ปัญหานั้นมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบสืบสวนสอบสวน

วันเพ็ญ วรณโกมล (2542, อ้างอิงจาก วิจารณ์ วิเชียรโชติ, 2521, หน้า 52) ซึ่งได้กล่าวถึงขั้นตอนในการสอนแบบสืบสวนสอบสวนว่ามี 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. **ขั้นการให้ตั้งกับแนวหน้า** คือ ขั้นที่ครูปูพื้นความพร้อมในด้านความรู้ และการสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความกระหายใคร่จะแสวงหาความรู้
  2. **ขั้นสังเกต** คือ ขั้นที่ครูสร้างสถานการณ์ที่เป็นปัญหา หรือเป็นการแสดงละครปริศนา เพื่อให้ผู้เรียนสังเกตสภาพการณ์ หรือสิ่งแวดล้อมที่เป็นปัญหานั้น ๆ ขั้นนี้ครู ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกคิด วิเคราะห์ทำความเข้าใจ แปลความหมาย และจัดโครงการสร้าง ความคิดในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา
  3. **ขั้นอธิบาย** เป็นขั้นที่ครูกระตุ้นให้ผู้เรียนหาคำอธิบายหรือหาเหตุผลของปัญหาในรูปของการใช้เหตุผล ในขั้นนี้ผู้เรียนได้ฝึกการตั้งทฤษฎีหรือสมมุติฐานเพื่ออธิบายที่มา สาเหตุของปัญหานั้นเป็นการฝึกวิเคราะห์ระบบจากผลไปหาเหตุ
  4. **ขั้นทำนายและทดสอบ** คือ ขั้นที่ให้ผู้เรียนรู้จักหาแนวทางหรือวิธีที่จะพิสูจน์คำอธิบาย ทฤษฎี และทำนายผลหรือพยากรณ์ได้ว่าผลจะเป็นอย่างไร อะไรจะเกิดขึ้น เป็นการทดสอบสมมุติฐานหรือพิสูจน์ทฤษฎีที่ตั้งขึ้น
  5. **ขั้นควบคุมและสร้างสรรค์** เป็นขั้นที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนนำหลักการกฎเกณฑ์และวิธีแก้ปัญหามาใช้ในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมในสภาพการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวาง
- ทุกขั้นตอนวิธีสอนดังกล่าวนี้ ครูผู้สอนต้องใช้คำถามเป็นสื่อสำคัญในการสอน และเร้าให้ผู้เรียนถามคำถามเพื่อการสอบสวนสืบสวนเป็นขั้น ๆ จนสามารถค้นพบความจริง เป็นการสอนให้คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็นด้วยวิธีการแก้ปัญหาวทางวิทยาศาสตร์

3. **วิธีสอนแบบบรรยาย (Lecture method)** วิธีสอนแบบบรรยาย เป็นวิธีสอนที่ครูผู้สอนทุกคนเคยชินเพราะใช้อยู่เสมอ โดยครูเป็นผู้เตรียมศึกษาหาความรู้ และนำมาบรรยายให้ผู้เรียนฟัง หากมีสื่อการเรียนการสอน เช่น แผนภูมิ รูปภาพ แผนที่ ฯลฯ จะช่วยให้ผู้เรียนเกิด

ความเข้าใจ ได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนั้นอาจมีการซักถาม ตอบคำถาม ตามโอกาสที่เหมาะสม จุดมุ่งหมายของการสอนแบบบรรยาย มุ่งให้ผู้เรียนได้รับความรู้อย่างกว้างขวางในเวลาที่กำหนด และสามารถสอนผู้เรียนในจำนวนมาก ๆ ได้ ประหยัดค่าใช้จ่าย ดังนั้นผู้สอนจะต้องมีความสามารถในการพูด การอธิบายที่เรียบเรียงให้เข้าใจง่ายชัดเจน เพื่อผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้เร็ว ได้เรื่องราว และเนื้อหา มาก นอกจากนั้นยังมีสิ่งจูงใจอื่นที่ช่วยให้การสอนแบบบรรยายน่าสนใจ คือเนื้อหาที่น่าสนใจ มีการยกตัวอย่างหรือภาพประกอบ ฯลฯ และบุคลิกภาพของครูอีกด้วย

ขั้นตอนของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบรรยาย

1. **ขั้นเตรียม** ครูผู้สอนต้องค้นคว้ารวบรวมความรู้จัดลำดับความยากง่าย ลำดับเนื้อหา เป็นหมวดหมู่ เป็นอย่างดี พร้อมทั้งหาอุปกรณ์ที่เหมาะสมกับเนื้อหา มาจัดให้พร้อมตามลำดับ ก่อนหลัง

2. **ขั้นสอน** เป็นขั้นที่ครูผู้สอนนำเข้าสู่บทเรียน ด้วยการเร้าความสนใจให้ผู้เรียนเห็นประโยชน์จากการเรียน หลังจากนั้นก็นำสู่เนื้อหาเป็นขั้นที่ต้องใช้เวลาประมาณ 60% ครูผู้สอนต้องอธิบายด้วยความสนใจ ด้วยความชัดเจน เน้นย้ำ ใช้ประโยคสั้น ๆ ง่าย ๆ ไม่พูดเร็วจนเกินไป เสียงดังฟังชัด มีการยกตัวอย่างและใช้สื่อประกอบการอธิบาย ครูผู้สอนควรเขียนหัวข้อที่สำคัญเรียงลำดับลงบนกระดาน และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีโอกาสซักถาม

3. **ขั้นสรุปจุดสำคัญ** เมื่อบรรยายครบเนื้อหาแล้ว ครูผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสรุปบทเรียน และสาระสำคัญหรือความคิดรวบยอดทุกครั้งด้วยการซักถามเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนจัดเรียบเรียงความรู้ความคิดในบทเรียนนั้น

4. **ขั้นวัดผล** ครูผู้สอนอาจให้ผู้เรียนทำแบบฝึกหัด แบบทดสอบ ตรวจผลงานจากการให้ทำกิจกรรมต่าง ๆ และสังเกตความสนใจ ความเข้าใจของผู้เรียนจากการซักถาม เป็นต้น

4. **วิธีสอนแบบบทบาทสมมติ (Role playing method)** วิธีสอนแบบบทบาทสมมติ เป็นวิธีสอนที่ผู้สอนสร้างสถานการณ์สมมติ และบทบาทสมมติขึ้นมาให้ผู้เรียนได้แสดงความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ จากสภาพการณ์ที่สมมติขึ้นซึ่งอาจเตรียมการมาก่อน หรือไม่ได้เตรียมการมาก่อน เมื่อจบการแสดงบทบาทสมมติ แล้วต้องมีการอภิปรายเกี่ยวกับบทบาทตามความรู้สึกนึกคิดของผู้แสดง ผู้ดู และมีการสรุปผลของการแสดงบทบาทนั้นด้วย จากความรู้สึก อารมณ์ และเหตุผลของบุคคลที่ตนสวมบทบาทตลอดจนการแก้ไขปัญหา และตัดสินใจภายใต้สภาพการณ์ที่สมมติ ทั้งนี้เพื่อฝึกฝนให้ผู้เรียนได้ทดลอง และเรียนรู้ที่จะปรับปรุงพฤติกรรมของตนอย่างมีประสิทธิภาพ ในสถานการณ์ต่าง ๆ

ซึ่งพื้นฐานของวิธีสอนนี้ วันเพ็ญ วรรณโกมล (2542 อ้างอิงจาก ทิศนา ขัมมณี, 2529, หน้า 141) ใช้กันมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1900 ด้วยการนำมาบำบัดผู้ป่วยทางจิต ในวงการ

จิตวิทยา โดย ดร. จาคอบ แอล โมเรโน นักจิตวิทยาชาวออสเตรีย และค้นพบว่าบทบาทสมมุติ มาใช้ในวงการศึกษามาก่อน และได้ทดลองใช้กับนักศึกษาเพื่อเตรียมตัวก่อนฝึกสอนในรัฐโอเรกอน และได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในเวลาต่อมา

ขั้นตอนกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบทบาทสมมุติ

1. ขั้นเตรียมการ แบ่งออกเป็นขั้นตอนย่อย 2 ขั้น คือ

1.1 การกำหนดวัตถุประสงค์ เป็นขั้นที่ครูผู้สอนต้องทำความเข้าใจก่อนว่า จะใช้บทบาทสมมุติเพื่ออะไร ต้องการให้ผู้เรียนได้อะไรจากการแสดง

1.2 กำหนดสถานการณ์ และบทบาทสมมุติ เมื่อครูเข้าใจวัตถุประสงค์ชัดเจนแล้วก็สร้างสถานการณ์ และบทบาทสมมุติขึ้นมาให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์นั้น มีความชัดเจน ยากง่ายให้เหมาะสมกับระดับผู้เรียน มีเนื้อหาใกล้เคียงกับความเป็นจริง ควรมีข้อขัดแย้งหรืออุปสรรคที่ต้องแก้ไขเพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกคิดและแก้ปัญหา

2. ขั้นแสดง

2.1 การอุ่นเครื่อง คือ การเล่นเกมหรือสถานการณ์ที่เตรียมมาให้ผู้เรียน สนใจและกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมกิจกรรมในตอนท้ายจะทิ้งปัญหา กระตุ้นให้คิด อยากติดตาม และชี้แจงให้เห็นประโยชน์จากการเข้าร่วมบทบาทสมมุติ

2.2 การเลือกตัวผู้แสดง ครูผู้สอนอาจเลือกตามบุคลิกลักษณะที่ตรงกับบทบาทหรือตรงกันข้ามกับบทบาทที่กำหนดให้ ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของการแสดง และเลือกผู้แสดงจากอาสาสมัคร

2.3 การจัดฉากแสดง ให้ผู้ที่ไม่แสดงร่วมกันจัดฉากแบบง่าย ๆ ให้มีลักษณะใกล้เคียงกับความเป็นจริง ตลอดจนจัดหาอุปกรณ์ประกอบด้วย

2.4 การเตรียมผู้สังเกตการณ์ ในขณะที่ผู้แสดงประชุมตกลงกันเรื่องการแสดง ครูผู้สอนใช้เวลานั้นเตรียมผู้ชม ทำความเข้าใจว่าให้สังเกตอะไร จึงจะเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์และอภิปรายภายหลัง

2.5 การเตรียมก่อนแสดง ครูผู้สอนช่วยให้การแสดงนั้นเป็นไปตามธรรมชาติ เช่น ช่วยจัดความประหม่า ช่วยให้ผู้แสดงเข้าใจสถานการณ์ให้มากยิ่งขึ้น และตรวจความเรียบร้อยของอุปกรณ์ประกอบ ฯลฯ

2.6 การแสดง เมื่อผู้ชมผู้แสดงพร้อมแล้วก็เริ่มแสดง ควรให้การแสดงเป็นไปตามธรรมชาติ ครูผู้สอนไม่ควรขัดจังหวะกลางคัน

2.7 การตัดบท เมื่อการแสดงดำเนินไปได้พอสมควรแล้วครูผู้สอนหรือผู้กำกับการแสดงควรตัดบท ถ้าการแสดงนั้นได้ข้อมูลเพียงพอที่จะนำมาวิเคราะห์อภิปรายได้ ไม่ควรปล่อยให้การแสดงเป็นเยื้องจนเกินไปจะทำให้เสียเวลา

3. ชั้นวิเคราะห์และอภิปรายผล ชั้นนี้มีความสำคัญมากเพราะเป็นขั้นก่อให้เกิดการเรียนรู้หลาย ๆ อย่าง การวิเคราะห์ การแสดง มักจะเป็นไปในรูปของการอภิปรายร่วมกัน การอภิปรายจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลตรงไปตรงมาเกี่ยวกับพฤติกรรมการแสดงออก ไม่มุ่งวิจารณ์ว่าใครแสดงดีหรือไม่ดีอย่างไร

4. ชั้นแสดงเพิ่มเติม หลังจากอภิปรายแล้ว กลุ่มอาจจะเสนอแนวทางใหม่ ๆ ในการแก้ปัญหาหรือตัดสินใจ อาจมีการแสดงเพิ่มเติมหากไม่จำเป็นก็ข้ามขั้นนี้ไปถึงขั้นที่ 5 เลยก็ได้

5. ชั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และสรุป เป็นขั้นที่ครูผู้สอนให้ผู้เรียนได้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่มีส่วนสัมพันธ์กับเรื่อง ได้ศึกษากันและกัน จะทำให้ผู้เรียนสามารถที่จะหาข้อสรุปได้แนวความคิดรวบยอดที่ตนสามารถเข้าใจได้อย่างดี

5. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้แผนการออกแบบประสบการณ์

(EAP : Experiential Activities Planner)

แนวคิด

1. การจัดการเรียนการสอนโดยใช้แผนการออกแบบประสบการณ์ (EAP : Experiential Activities Planner) เป็นการสอนโดยบูรณาการแบบสหสาขาวิชาการ เพื่อการแก้ปัญหาที่เป็นจริงของสังคมและชุมชน เพื่อให้ครูสามารถออกแบบ จัดทำหน่วยการเรียนรู้ของท้องถิ่นด้วยตนเอง
2. เป็นการจัดการเรียนการสอนโดยยึดความสัมพันธ์ระหว่างวิธีสอนแบบ ต่าง ๆ (การสาธิต การศึกษาด้วยตนเอง การเรียนรู้ในกลุ่ม) โครงสร้างการสอน (การจัดกลุ่มรูปแบบต่าง ๆ และบทบาทของผู้สอน) และวัสดุการเรียนรู้อิง (ของจริง วัสดุ สิ่งพิมพ์ เกม ทรัพยากรท้องถิ่น ฯลฯ)
3. เป็นแผนการออกแบบประสบการณ์ 6 ขั้นตอน ซึ่งปรับปรุงและพัฒนาขึ้นจากลำดับขั้นตอนการสอน (บทนำ-เนื้อหา-สรุป) ซึ่งคลี่คลายชั้นเนื้อหาเป็น 4 ขั้นตอนที่ชัดเจน เน้นการเพิ่มความสนุกสนาน ได้รับความสนใจใฝ่รู้และเชื่อมโยงระหว่างสาระการเรียนรู้กับความจริงในชีวิตของผู้เรียน
4. เป็นการจัดการเรียนการสอนที่สนับสนุนทฤษฎีการเรียนรู้ในกลุ่มมนุษยนิยมของ คาร์ล โรเจอร์ ซึ่งเชื่อว่ามนุษย์มีศักยภาพตามธรรมชาติที่จะเรียนรู้ และการเรียนรู้จะได้ผลดีหากการเรียนรู้มีความหมาย หรือเป็นสิ่งที่ผู้เรียนสนใจอยากรู้อย่างแท้จริง

5. ผู้พัฒนาการจัดการเรียนการสอนลักษณะนี้ คือ สถาบันศิลปวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนา โดยการสนับสนุนขององค์การยูนิเซฟ และ The Bernard van Leer Foundation ประเทศเนเธอร์แลนด์

ลำดับของการสอนมี 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 อุ่นเครื่อง (Warm-up)

1.1 จัดกิจกรรมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เหมาะสมให้เกิดขึ้น ครูกับนักเรียนให้มีลักษณะเป็นกันเอง ผ่อนคลาย เสริมศักดิ์ศรีในตนเองของนักเรียน มั่นคง ปลอดภัย สนุกทำท่าย และสุขใจ

1.2 ในขั้นที่ 1 อุ่นเครื่อง เป็นขั้นนำเข้าสู่การเรียนการสอน ซึ่งประกอบด้วย 3 กิจกรรม คือ

- พร้อมใจ เป็นการสร้างความคุ้นเคย และพร้อมที่จะเรียน
- พร้อมกาย เป็นการแสดงออกโดยใช้กิจกรรม
- พร้อมคิด ฝึกการคิดล่วงหน้า

1.3 กิจกรรมที่จัด เช่น รู้จักกันและกัน แนะนำเข้าสู่ประเด็นการเรียนรู้ การเชื่อมโยงปัญหาและชีวิตจริงกับสาระการเรียนรู้ และการพัฒนาการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ – ประสิทธิผล รวมไปถึงการบำรุงรักษาความสามารถในการทำงาน และเรียนรู้ ร่วมกันของกลุ่ม การเรียนที่เกิดขึ้นแล้วเอาไว้ได้ตลอดกระบวนการเรียนรู้

ขั้นที่ 2 แนะนำปัญหา (Problem identification)

2.1 หลังจากนักเรียนพร้อมที่จะเรียนรู้ ครูจะร่วมกำหนดขอบเขตปัญหา และนำเสนอปัญหาแก่นักเรียน ด้วยอุบายสร้างสรรค์ที่แบบคาย โดยเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน

2.2 กิจกรรมที่จัด เช่น การใช้คำถามปลายเปิด การใช้เทคนิคการคิด เพื่อให้เกิดการรู้ซัดทั่วกันในกลุ่มนักเรียน เกิดความรู้สึกและมโนภาพ

ขั้นที่ 3 ไตร่ตรองทางแก่เฉพาะตน (Individual exploration)

3.1 หลังจากทีนักเรียนมีมโนภาพเกี่ยวกับปัญหา นักเรียนจะคิดค้นหาทางออกของปัญหาจากมุมมองของตนที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล

3.2 กิจกรรมที่จัด เช่น กิจกรรมที่ใช้โจทย์และปัญหาเป็นตัวป้อน (input) ให้นักเรียนประมวลผลจากมุมมองของตน (process) และสื่อสารแสดงผลการประมวล (output) มาเป็นชิ้นงาน หรือเป็นผลงานศิลปะ จากการปฏิบัติด้วยตนเองและจากจุดยืนของตนเอง

ขั้นที่ 4 ระดมสมองทางออกโดยกลุ่ม (Group work)

4.1 เมื่อนักเรียนแต่ละคนได้รับรู้ปัญหาและมีผลงานข้อสรุปความคิดเห็นของตนเองแล้ว กิจกรรมในขั้นนี้จะนำผลงานของนักเรียนมาเป็นตัวป้อนให้กลุ่มระดมสมองประมวลผลเพื่อสร้างข้อคิดเห็นเพิ่มเติม หรือพัฒนาข้อสรุปบางประการเพื่อใช้เป็นทางออกในการแก้ไขปัญหา

4.2 กิจกรรมที่จัด เช่น การระดมสมอง การอภิปราย การสัมมนา การสรุปข้อสังเคราะห์ที่ค้นพบ

ขั้นที่ 5 สื่อสารทางออก (Communication)

5.1 ให้แต่ละกลุ่มสื่อสารแสดงผลการประมวลออกมาเป็นชิ้นงาน (output) เช่น การแสดงออกทางศิลปะต่าง ๆ และนำเสนอชิ้นงานนั้น ๆ โดยมีเป้าหมายในการเผยแพร่ แนวคิด และการโน้มน้าวใจ ในขณะเดียวกันก็เปิดกว้างต่อการประเมินหรือคำวิจารณ์

5.2 กลุ่มรวบรวมข้อเสนอแนะป้อนกลับ และคำวิจารณ์ที่ได้รับกลับไปปรับปรุงพัฒนาอีกครั้ง

5.3 กิจกรรมที่จัด เช่น นิทรรศการ การแสดง การพูดคุยอภิปราย เป็นต้น

ขั้นที่ 6 ถอดรหัสปรับใช้ (Debriefing)

6.1 ครูพูดคุยสอบถามในระหว่างการเรียน หรือภายหลังเสร็จสิ้นการเสนอผลงาน การสื่อสารทางออกของกลุ่ม โดยถามความรู้สึก ขั้นตอนกระบวนการ ความเข้าใจจากผู้เรียน

6.2 กิจกรรมที่จัดควรคำนึงถึง การสอบถามความรู้เปรียบเทียบก่อน-หลังการเรียน ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจการกระทำระหว่างกันของประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่ที่ก่อให้เกิดข้อสรุปหรือมติใหม่ตามประสบการณ์ของผู้เรียน ช่วยให้ผู้เรียนเห็นวิธีการนำความรู้ความเข้าใจ และทัศนคติที่ได้รับจากการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และเชื่อมโยงสู่การค้นคว้า ประเด็นเพิ่มเติม

สรุปได้ว่า วิธีสอนและการจัดกิจกรรมในวิชาสังคมศึกษาเป็นวิธีสอนและการจัดกิจกรรม ที่ช่วยให้นักเรียนได้รับความรู้ในเนื้อหาวิชา มีทักษะกระบวนการแสวงหาความรู้ และความเข้าใจในหลักการของวิชาสังคมศึกษา ครูผู้สอนอาจใช้วิธีสอนและการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนวิธีใดวิธีหนึ่งหรือใช้หลายวิธีโดยให้เหมาะสมกับเนื้อหา และสภาพการณ์ทั่วไป ในชั้นเรียน ดังนั้นในชุดการสอนของผู้วิจัยจึงได้มีการสังเคราะห์ ทิศวิเคราะห์ การจัดกิจกรรม การเรียนการสอน และวิธีสอนในรูปแบบต่าง ๆ ได้เป็นแนวการจัดการเรียนการสอนตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้คือ

ขั้นที่ 1 ขั้นแนะนำวิธีเรียน เป็นขั้นของการแบ่งกลุ่ม และบอกวิธีการเรียนรู้แก่ผู้เรียน

ขั้นที่ 2 ขั้นอุ้นเครื่อง เป็นขั้นของนำเข้าสู่ประเด็นโดยใช้เหตุการณ์ในชีวิตประจำวันของผู้เรียนเป็นบริบทในการนำเข้าสู่บทเรียน

ขั้นที่ 3 ขั้นสอนและปฏิบัติกิจกรรม เป็นขั้นของการสร้างความคิดรวบยอด (Concept) โดยทำกิจกรรม ในขั้นนี้ผู้สอนจะให้ผู้เรียนทำกิจกรรมที่กำหนดให้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามเนื้อหาและจุดประสงค์จากสื่อการเรียนการสอน

ขั้นที่ 4 ขั้นอภิปรายและสรุปผล เป็นขั้นของการนำความคิดรวบยอด (Concept) มาสร้างความเข้าใจโดยการอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ในขั้นนี้ผู้สอนจะให้ผู้เรียนร่วมกันสรุปความรู้ที่นักเรียนได้รับจากการทำกิจกรรม และการนำความคิดรวบยอด (Concept) ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยให้ผู้เรียนบอกถึงประโยชน์ที่ได้รับจากชุดการสอนในแต่ละชุด เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเห็นวิธีการนำความรู้ความเข้าใจและทัศนคติที่ได้รับจากการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และเชื่อมโยงสู่การค้นคว้าประเด็นเพิ่มเติม

การวัดผลและการประเมินผลในวิชาสังคมศึกษา

วันเพ็ญ วรณโกมล (2542, หน้า 234-237) ได้กล่าวถึงการวัดผลประเมินผลในวิชาสังคมศึกษาไว้ว่า องค์ประกอบของการศึกษาที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การวัดผลประเมินผล ซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการเรียนการสอน เมื่อได้ผลจากการวัดและประเมินผลแล้ว ผู้เรียนจะทราบผลของการเรียน ครูผู้สอนจะทราบปัญหา และปรับสภาพการเรียนการสอน แก้ปัญหาให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ เกิดประสบการณ์ และพัฒนาให้มีความรู้ความสามารถเพิ่มขึ้นกว่าเดิม ให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพดี มีประสิทธิภาพสูงในสังคม

การประเมินผลในวิชาสังคมศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ต้องประเมินผลจากวัตถุประสงค์ของการสอนสังคมศึกษา 8 ประการ ดังนี้

1. ความรู้ความเข้าใจ
2. การนำความรู้ไปใช้
3. เจตคติของการเรียนรู้
4. ค่านิยมและเจตคติต่อความเป็นพลเมืองดี
5. คุณธรรม มีวิจารณ์ญาณ ในการตัดสินใจคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง
6. ทักษะทางวิชาการเช่น สามารถแยกแยะข้อมูล รวบรวมข้อมูล แก้ปัญหา สืบเสาะแสวงหาความรู้ ตัดสินใจได้ อ่านและตีความในแผนที่ แผนภูมิ สถิติได้ สามารถตั้งคำถาม แสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลได้

7. ทักษะทางสังคม สามารถทำงานกลุ่ม มีส่วนร่วม เป็นผู้นำ ผู้ตามได้ มีความรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ของตนต่อกลุ่ม ซึ่งเป็นวิถีทางสร้างประชาธิปไตย มีทักษะในการดำเนินชีวิตในสังคม เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม มีมารยาทอันดีงาม

8. ทักษะกระบวนการ สามารถในการคิดแก้ปัญหา วางแผนปฏิบัติงาน ปรับปรุงแก้ไข และพัฒนางาน เป็นกระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบ ซึ่งต้องปลูกฝังให้ผู้เรียนคิดเป็นนิสัย

การวัดและการประเมินผล จากจุดประสงค์ในวิชาสังคมศึกษา สำหรับเยาวชนระดับมัธยมศึกษา ดังกล่าวนี้อาศัยข้อมูลจากแบบสอบถาม การรายงาน การสังเกต การทำสังคมมิติ การบันทึกเหตุการณ์ประจำวัน การรวบรวมผลงานของผู้เรียน การทำบันทึกส่วนตัว เป็นต้น

เครื่องมือและวิธีการสำหรับวัดผล

การจัดการศึกษา มุ่งพัฒนาผู้เรียนทั้ง 3 ด้าน ตามจุดประสงค์การสอนของ เบนจามิน เอส. บรูม และคณะได้จำแนกไว้ ฉะนั้นในการวัดและประเมินผลต้องสอดคล้องและครอบคลุมสมรรถภาพทั้งหมดของผู้เรียน โดยต้องวัดผลให้ครบทั้ง 3 ด้าน

การวัดผลให้ครอบคลุมสมรรถภาพ 3 ด้านของผู้เรียน

1. การวัดความสามารถด้านสติปัญญา (Cognitive domain) เป็นการวัดความสามารถทางปัญญา 6 ประการ คือ

1.1 ความรู้-ความจำ เกี่ยวกับความรู้ในเนื้อหา เช่น ข้อเท็จจริง คำศัพท์ที่ใช้ความรู้ในวิธีดำเนินการ เช่น ระเบียบแบบแผนจัดจำแนกประเภท วิธีการ และความรู้รอบคอบในเรื่อง เช่น ทฤษฎีโครงสร้างการขยายความ

1.2 ความเข้าใจ ได้แก่ การแปลความ ตีความ ขยายความ

1.3 การนำเอาไปใช้ ในชีวิตประจำวัน สามารถเลือกนำความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหา ในสถานการณ์ใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิมได้ทันท่วงที

1.4 การวิเคราะห์ หมายถึง ความสามารถและทักษะในการจำแนกเรื่องที่สมบูรณ์ใด ๆ ให้กระจายออกเป็นส่วนย่อย เช่น วิเคราะห์ส่วนประกอบ ความสัมพันธ์ และ หลักการ ตัวอย่างคำถามเชิงวิเคราะห์ เช่น วิเคราะห์ส่วนประกอบ ความสัมพันธ์ และหลักการ ตัวอย่างคำถามเชิงวิเคราะห์ เช่น “จงเปรียบเทียบการปกครองสมัยสุโขทัย และสมัยอยุธยา” ฯลฯ

1.5 การสังเคราะห์ การสังเคราะห์เป็นการกระทำที่ตรงกันข้ามกับการวิเคราะห์ การสังเคราะห์ หมายถึง ความสามารถที่จะรวบรวมหรือประกอบส่วนย่อย ๆ ให้เป็นส่วนรวม

เป็นแบบหรือโครงสร้างใหม่ กระบวนการสังเคราะห์ช่วยให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ ตัวอย่างคำถามเชิงสังเคราะห์เช่น “จงวางโครงการรักษาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน” ฯลฯ

1.6 การประเมินค่า หมายถึง การวินิจฉัยตราค่าสิ่งต่าง ๆ โดยมีเกณฑ์และมาตรฐาน เป็นเครื่องช่วยประกอบการวินิจฉัยเกณฑ์ที่จะช่วยในการประเมินค่านั้น อาจเป็นเกณฑ์ที่ต้องสร้างขึ้นใหม่หรือมีอยู่แล้วก็ได้ ตัวอย่างคำถามเชิงประเมินค่า เช่น “กลุ่มต่อต้านการทำลายสิ่งแวดล้อม มีผลประโยชน์แอบแฝงอยู่เป็นการกระทำที่ถูกต้องหรือไม่ ท่านเห็นด้วยหรือไม่ จงยกเหตุผลมาประกอบ” ฯลฯ

การวัดผลด้านความสามารถทางปัญญานี้ เครื่องมือที่นิยมใช้มากที่สุดคือ แบบทดสอบ ซึ่งจะใช้วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จึงเรียกแบบทดสอบนี้ว่า “แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน” เป็นข้อสอบที่ครูผู้สอนสร้างขึ้น สำหรับใช้ทดสอบหลังจากสอนจบบทเรียน หรือจบกระบวนการวิชา หากครูผู้สอนไม่สร้างเองอาจใช้ข้อสอบมาตรฐานก็ได้

2. การวัดความรู้สึกและอารมณ์ (Affective domain) เป็นจุดประสงค์การเรียนรู้ในวิชาสังคมศาสตร์ที่วัดยาก แต่มีความสำคัญมาก ได้แก่ การวัดเจตคติ ค่านิยม ความสนใจ ความรู้สึก การปรับตัว

วันเพ็ญ วรรณโกมล (2542 อ้างอิงจาก Gordon, 1966, หน้า 53) ในการเสนอแนะการวัดความคิด เจตคติ ความรู้สึกของผู้เรียนเป็นสามด้าน คือ

2.1 การให้อธิบายหรือรายงานเกี่ยวกับตนเอง โดยวิธีเล่าปากเปล่าหรือเขียนเกี่ยวกับสิ่งที่เขารู้คิด หรือรู้สึกเกี่ยวกับตนเองและผู้อื่น

2.2 การสังเกตพฤติกรรม เครื่องมือที่ใช้มีการประมาณค่า หรือการแยกพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ครูผู้สอนสามารถบันทึกการสังเกตพฤติกรรม หรือการกระทำบางอย่างได้ เช่น ปฏิสัมพันธ์ในห้องเรียน พฤติกรรมเฉพาะอย่าง เฉพาะเวลา ฯลฯ

2.3 การใช้โปรเจกทีฟเทคนิค เพื่อให้บุคคลเปิดเผยตัวเอง โดยวิธีการทางจิตวิทยา เครื่องมือที่วัดสมรรถภาพด้านความรู้สึกและอารมณ์ ได้แก่

- แบบสอบถาม ใช้สอบถามความคิด ความรู้สึก โดยให้ผู้เรียนตอบในแบบสอบถามนั้น

- แบบสำรวจ เป็นเครื่องมือที่มักถามเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ อาจมีการยกสถานการณ์ หรือกรณีตัวอย่างให้ผู้เรียนตัดสินใจทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งจะแสดงผลของการตัดสินใจนั้นว่าผู้เรียนมีความรู้สึกอย่างไร

3. การวัดความสามารถในทางปฏิบัติ (Psychomotor domain) เป็นการวัดความสามารถในการฝึกปฏิบัติ มีความมุ่งหมายที่จะตรวจวัดการประสานสัมพันธ์ระหว่างอวัยวะต่าง ๆ

ว่ามีความคล่องแคล่ว และทำงานสัมพันธ์กันเพียงใด โดยให้ดูตัวอย่าง ทำตาม ทำได้โดยไม่ต้องดูแบบ และทำได้อย่างคล่องแคล่ว ชำนาญ เช่น ครูผู้สอนสาธิตการแสดงความเคารพในโอกาสต่าง ๆ ต่อจากนั้นให้ผู้เรียนทำตาม ครูผู้สอนให้คำแนะนำแก้ไข ให้ผู้เรียนฝึกโดยไม่ดูแบบ และฝึกจนชำนาญ นำเอาไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ถูกต้องตามกาลเทศะ การวัดผลด้วยการสังเกต พฤติกรรมเป็นระยะ ๆ และประเมินในเกณฑ์ที่ตั้งไว้

ชุดการสอน

ความหมายของชุดการสอน

ชุดการสอนมีชื่อเรียกหลายอย่าง คือชุดการสอน ชุดการเรียนรู้ ชุดการเรียนการสอน ซึ่งมีผู้ให้ความหมายของชุดการสอนไว้ต่าง ๆ ดังนี้

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2541, หน้า 114) ให้ความหมายชุดการสอนไว้ว่า ชุดการสอนคือสื่อประสมที่ได้จากกระบวนการผลิต และการนำสื่อการสอนที่สอดคล้องกับ วิชา หน่วย หัวเรื่องและวัตถุประสงค์ เพื่อช่วยให้การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ

ชลียา ลิมปิยากร (2536, หน้า 210) ให้ความหมายไว้ว่า ชุดการสอนเป็นระบบการผลิต และใช้สื่อการสอนอย่างเป็นระบบ โดยให้สอดคล้องกับวิชา หน่วย และหัวเรื่องนั้น เพื่อช่วยให้เกิดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ

ลัดดา สุขปรีดี (2524, หน้า 29) ได้กล่าวถึงชุดการสอนไว้ว่า ชุดการสอนเป็นนวัตกรรมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎี และหลักการของสื่อประสมประกอบอย่างมีเหตุผลและสมบูรณ์ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการสอน ทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ภายในชุดการสอนมีสื่อและคำแนะนำ วิธีดำเนินการสอน พร้อมทั้งจะให้ครูนำไปใช้สอนได้ทันที และชุดการสอนยังสามารถจัดทำได้หลายประเภท สามารถเลือกใช้ได้ตามความเหมาะสมกับลักษณะผู้เรียน สภาพแวดล้อมและโอกาส ทำให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมตามเอกัตภาพ

พรเพ็ญ เตชะพิทักษ์ธรรม (2536, หน้า 9) ได้กล่าวถึงชุดการสอนว่า ชุดการสอนคือสื่อประสมที่จัดได้อย่างเป็นระบบ เป็นเครื่องช่วยถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์แก่ผู้เรียน ช่วยให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ตามเป้าหมายและเสริมสร้างคุณภาพการศึกษาให้สูงขึ้น พร้อมทั้งสนองตอบความแตกต่างระหว่างบุคคล ชุดการสอนประกอบด้วยคู่มือครู เนื้อหา กิจกรรม สื่อประสมและเครื่องมือวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ชุดการสอนนิยมจัดไว้เป็นกล่องหรือซองที่ครูสามารถนำไปใช้ได้ทันที

จันทร์ฉาย เตมียาการ (2533, หน้า 82) กล่าวว่าชุดการสอนเป็นสื่อเพื่อถ่ายทอดเนื้อหา และประสบการณ์ที่สลับซับซ้อนไม่สามารถถ่ายทอดโดยการบรรยายได้ดี ทั้งนี้เพื่อสร้างความสนใจ

ให้แก่ผู้เรียน การใช้สื่อการสอนและวิธีการที่ได้มาตรฐานตามขั้นตอนอย่างมีประสิทธิภาพ เป็น การสร้างความมั่นใจให้กับครูผู้สอน

จากความหมายของชุดการสอนข้างต้นสรุปได้ว่า ชุดการสอนเป็นเทคโนโลยีที่ใช้ พัฒนาการเรียนการสอน โดยนำเอาสื่อที่สอดคล้องเนื้อหาวิชา ของแต่ละกิจกรรมมาช่วยในการ จัดการเรียนการสอน ชุดการสอนสร้างขึ้นเพื่อใช้สอนเนื้อหาใดเนื้อหาหนึ่ง และเป็นสื่อการสอน ที่ช่วยถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์แก่ผู้เรียนซึ่งช่วยให้ผู้เรียนประสบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ในที่สุด

หลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับชุดการสอน

แนวคิดที่นำมาสู่การผลิตชุดการสอน ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2541, หน้า 115-116) ได้ กล่าวถึงแนวคิดที่จะนำไปสู่การผลิตชุดการสอน ดังนี้

1. การประยุกต์ทฤษฎีความแตกต่างระหว่างบุคคล นักการศึกษาได้นำหลักจิตวิทยา มาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยคำนึงถึงความต้องการความถนัด และ ความสนใจของผู้เรียนเป็นสำคัญ คนเรามีความแตกต่างกันในด้านความสามารถ สติปัญญา ความต้องการ ความสนใจ ร่างกาย อารมณ์ สังคม และความแตกต่างปลีกย่อยอื่น ๆ ดังนั้นใน การนำเอาหลักความแตกต่างเหล่านี้มาใช้ในกระบวนการเรียนรู้ต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่าง บุคคล วิธีที่เหมาะสมที่สุด คือการจัดการสอนรายบุคคล หรือการศึกษาตามเอกกัตภาพ และการ ศึกษาด้วยตนเอง ซึ่งล้วนแต่เป็นวิธีสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีอิสระในการเรียนตามสติปัญญา ความสามารถและความสนใจ โดยมีครูแนะนำช่วยเหลือตามความเหมาะสม ปัจจุบันได้มีการ ทดลองและวิจัยค้นคว้าเกี่ยวกับการสอนรายบุคคลอย่างกว้างขวางในทุกระดับการศึกษาจนเป็นที่ ยอมรับว่าการสอนวิธีนี้กำลังจะก้าวหน้าไกลออกไป

2. ความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอนไปจากเดิมที่เคยยึด ครูเป็น แหล่งความรู้หลักมาเป็นการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนเรียนด้วยการใช้แหล่งความรู้จากสื่อ การสอนแบบต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วยวัตถุ อุปกรณ์และวิธีการ การนำสื่อการสอนมาใช้จะต้องจัด ให้ตรงกับเนื้อหา ประสบการณ์ตามหน่วยการสอนของวิชานั้น ๆ โดยจัดในรูปของชุดการสอน ซึ่งครูจะถ่ายทอดให้นักเรียนเพียงหนึ่งในสามของเนื้อหาทั้งหมด ส่วนอีกสองในสามผู้เรียนจะต้อง ศึกษาด้วยตนเองที่ผู้สอนเตรียมไว้ให้ในรูปชุดการสอนและผู้สอนชี้แหล่งและแนะแนวทางให้

3. การใช้วัสดุทัศนูปกรณ์ได้เปลี่ยนและขยายตัวออกไปเป็นสื่อการสอนซึ่งคลุมถึง การใช้สื่อสิ่งเปลี่ยน (วัสดุ) เครื่องมือต่าง ๆ (อุปกรณ์) และกระบวนการอันได้แก่ การสาธิต การทดลอง และกิจกรรมต่าง ๆ แนวโน้มในการผลิตสื่อการสอนแบบประสมให้เป็นชุดการสอน จะมีผลต่อการใช้ของครู คือ เปลี่ยนจากการใช้สื่อ “เพื่อช่วยครูสอน” คือ ครูเป็นผู้หยิบใช้

อุปกรณ์ต่าง ๆ มาเป็นการใช้สื่อการสอน “เพื่อช่วยนักเรียนเรียน” คือให้นักเรียนได้หยิบฉวยและใช้สื่อการสอนต่าง ๆ ด้วยตัวของนักเรียนเอง โดยอยู่ในรูปของชุดการสอน

4. ปฏิบัติสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน และนักเรียนกับสิ่งแวดล้อม

4.1 ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน แต่ก่อนครูเป็นผู้นำนักเรียนเป็นผู้ถามครู ไม่ได้เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี นักเรียนจะพูดได้ก็ต่อเมื่อครูให้พูด การตัดสินใจของนักเรียนขึ้นอยู่กับครู นักเรียนเป็นฝ่ายเอาใจครูมากกว่าครูเอาใจนักเรียน จึงพบอยู่เสมอ ๆ ว่าครูมักพูดเยาะเย้ยกับนักเรียน นักเรียนตอบไม่ถูกต้องตามใจครู หรือทำอะไรผิดพลาด ดังนั้นนักเรียนส่วนใหญ่จึงพกเอาประสบการณ์ที่ไม่น่าพอใจเมื่อเติบโตใหญ่ขึ้น

4.2 ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับนักเรียน นักเรียนในห้องเรียนแทบจะไม่มี ความสัมพันธ์กันเลย เพราะครูส่วนใหญ่จะไม่ให้นักเรียนคุยกัน นักเรียนจึงไม่มีโอกาสฝึกฝนหรือทำร่วมกันเป็นหมู่คณะและเชื่อฟังหรือเคารพความคิดเห็นของผู้อื่นเมื่อเติบโตใหญ่ขึ้นจึงทำงานร่วมกันไม่ได้

4.3 ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับสิ่งแวดล้อม ครูไม่เคยพานักเรียนออกไปสู่สภาพนอกห้องเรียน การเรียนการสอนจึงจัดอยู่เพียงในห้องเรียนเป็นส่วนใหญ่ แนวโน้มในปัจจุบันและอนาคตของการเรียนรู้ จึงต้องนำกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มาใช้ในการเปิดโอกาสให้เด็กได้กระทำกิจกรรมร่วมกัน ทฤษฎีกระบวนการกลุ่มจึงเป็นแนวคิดทางพฤติกรรมที่นำมาสู่การจัดระบบการผลิตสื่อออกมาในรูปของ “ชุดการสอน”

5. การจัดสภาพสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ ได้ยึดหลักจิตวิทยามาใช้ โดยจัดสภาพการณ์ออกมาเป็นการสอนแบบโปรแกรม ซึ่งหมายถึง ระบบการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้นักเรียนมีลักษณะดังนี้

5.1 ได้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยตนเอง

5.2 มีทางทราบว่าการตัดสินใจหรือการทำงานของตนเองถูกหรือผิดอย่างไร

5.3 มีการเสริมแรงทางบวกที่ทำให้นักเรียนภาคภูมิใจที่ได้ทำถูก หรือคิดถูกอันที่จะทำให้กระทำพฤติกรรมนั้นซ้ำอีกในอนาคต

5.4 ได้ค่อยเรียนรู้ไปทีละขั้น ตามความสามารถและความสนใจของนักเรียนโดยไม่ ต้องมีใครบังคับ

ประเภทของชุดการสอน

ในการจัดแบ่งประเภทของชุดการสอนนั้น ชลिया ลิมปิยากร (2536, หน้า 210-129) และวิชัย วงศ์ใหญ่ (2525, หน้า 174-175) ได้แบ่งชุดการสอนออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. ชุดการสอนแบบบรรยาย เป็นชุดการสอนที่ผู้สอนใช้ประกอบคำบรรยาย ซึ่งประกอบไปด้วย คู่มือครู เนื้อหา สื่อประสม และการประเมินผล ผู้สอนต้องวางแผนในการผลิตอย่างเป็นระบบเพื่อให้ได้ชุดการสอนที่สามารถประกอบการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพและข้อมูลต่าง ๆ ในชุดการสอนที่สามารถประกอบการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพและต้องชัดเจนพอที่ผู้สอนคนอื่น ๆ สามารถนำไปใช้ประกอบการสอนได้ สื่อประสมอาจเป็นได้ตั้งแต่บัตรคำ ภาพนิ่ง แผ่นโปร่งใส ตลอดจนภาพยนตร์ เทปบันทึกภาพ หรือรายการวิทยุและโทรทัศน์

2. การสอนแบบกลุ่มย่อย เป็นชุดการสอนสำหรับผู้เรียนเป็นกลุ่มย่อยโดยจะแบ่งเนื้อหาของเรื่องออกเป็นตอนย่อย ๆ 3-5 ตอน และผลิตชุดการสอนแต่ละตอนแยกไว้ สื่อควรมีขนาดปานกลางเหมาะสมกับผู้เรียนประมาณ 5-10 คน ลักษณะเนื้อหาที่เหมาะสมกับวิธีสอนแบบนี้ควรเป็นเนื้อหาที่ไม่จำเป็นต้องเรียนตามลำดับก่อนหลัง จะเรียนเนื้อหาหรือหัวข้อใดก่อนก็ได้ ผู้เรียนจะเข้าเรียนกลุ่มย่อยใดก่อนก็ได้

3. ชุดการสอนแบบรายบุคคล เป็นชุดการสอนสำหรับผู้เรียนใช้เรียนด้วยตนเอง ตามคำสั่งอาจใช้ได้ทั้งในการสอนซ่อมเสริม ส่วนประกอบต่าง ๆ จะเหมือนชุดการสอนระบบกลุ่มย่อย เพียงแต่ปรับขนาดให้เล็กลงเพื่อให้เหมาะสมกับการใช้เพียงคนเดียว และเนื้อหาไม่ควรมากหรือยาวเกินไป ควรมีความยาวให้เหมาะสมกับการใช้เพียงคนเดียวและเนื้อหาไม่ควรมากหรือยาวเกินไป ควรมีความยาวให้เหมาะสมกับวัยผู้เรียน

4. ชุดการสอนทางไกล เป็นชุดการสอนสำหรับผู้เรียนทางไกลหรือเรียนนอกระบบ มักจะเป็นสื่อสิ่งพิมพ์เป็นหลักและอาจจะมีสื่อประกอบ เช่น เทปเสียง เทปบันทึกงาน สไลด์ สื่อเหล่านี้อาจส่งไปใช้เป็นรายบุคคลหรือส่งไปไว้ที่ศูนย์ของแต่ละท้องถิ่น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้จัดทำชุดการสอนรายวิชาเศรษฐศาสตร์ขึ้นโดยยึดแนวการสร้างชุดการสอนสำหรับชุดการสอนแบบบรรยาย เพราะวิชาเศรษฐศาสตร์เป็นวิชาที่มีเนื้อหามากและค่อนข้างยาก จึงต้องอาศัยการบรรยายร่วมกับการใช้สื่อการสอน เพื่อถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียนได้เข้าใจพื้นฐานของเศรษฐศาสตร์และเห็นภาพได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ขั้นตอนการผลิตชุดการสอน

การผลิตชุดการสอนมีลำดับขั้นตอนที่ต้องดำเนินการ 10 ขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดเนื้อหาที่จะจัดทำชุดการสอน โดยการศึกษาเนื้อหาสาระของวิชาอย่างละเอียดว่าจะมุ่งเน้นให้เกิดการเรียนรู้อะไรบ้างกับผู้เรียน แล้วนำมาวิเคราะห์เนื้อหา แบ่งเนื้อหา

ออกเป็นหน่วยการสอน ในแต่ละหน่วยจะต้องมีหัวข้อย่อย ๆ เพื่อให้ศึกษานี้อาหาและจัดประสบการณ์ได้อย่างครอบคลุมเนื้อหา ในการแบ่งหน่วยย่อย ๆ นั้น ควรจัดเรียงลำดับขั้นตอนของเนื้อหาจากง่ายไปหายาก

2. เมื่อศึกษาเนื้อหาและแบ่งเป็นหน่วยการเรียนได้แล้ว ให้พิจารณาอีกครั้งว่า จะทำชุดการสอนโดยคำนึงถึงข้อกำหนดว่า ผู้เรียนคือใคร จะให้อะไรกับผู้เรียน และควรจะทำได้อย่างไร

3. กำหนดหน่วยการเรียนการสอน โดยการประมาณเนื้อหาวิชาที่จะให้ความรู้แก่นักเรียนตามชั่วโมงเรียนที่กำหนดโดยต้องคำนึงว่าเป็นหน่วยที่น่าสนใจ น่าเรียนรู้หาสื่อการสอนได้ง่าย

4. กำหนดความคิดรวบยอดและหลักการ จะต้องให้สอดคล้องกับหน่วย และหัวเรื่อง โดยสรุปแนวความคิด สาระ และหลักการที่สำคัญไว้เพื่อเป็นแนวทางในการจัดเนื้อหา และกิจกรรมให้เกิดความสอดคล้องกัน

5. จุดประสงค์การเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับความคิดรวบยอดและหลักการ กำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมซึ่งผู้เรียนสามารถแสดงออกมาให้เห็นภายหลังที่เรียนจบเนื้อหาแต่ละเรื่องแล้ว ซึ่งผู้สอนสามารถวัดได้

6. การวิเคราะห์งาน นำจุดประสงค์การเรียนรู้แต่ละข้อวิเคราะห์เพื่อหากิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องและเหมาะสม

7. การเรียงลำดับกิจกรรมการเรียน เพื่อให้เกิดความประสานกลมกลืน ไม่เกิดความซับซ้อน ควรคำนึงถึงพฤติกรรมพื้นฐานของผู้เรียน

8. เลือกและผลิตสื่อการสอน วัสดุอุปกรณ์และวิธีการที่ครูใช้ ถือเป็นสื่อการสอนทั้งสิ้นที่ครูจะต้องกระทำเพื่อเป็นแนวทางในการเรียนรู้ โดยการจัดทำขึ้น จัดหา เมื่อครูได้เตรียมสื่อการสอนแต่ละเรื่องแล้ว ก็จัดสื่อเหล่านั้นไว้เป็นหมวดหมู่ ก่อนนำไปทดลองใช้

9. การประเมินผล เป็นการตรวจสอบว่าหลังการเรียนการสอนได้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดประสงค์การเรียนที่กำหนดไว้หรือไม่ จะวัดได้โดยวิธีใดก็ได้ แต่ต้องวัดพฤติกรรมที่คาดหวังเป็นสำคัญ พยายามออกแบบการวัดผลให้ผู้เรียนวัดกันเองและตรวจคำตอบได้เอง

10. การทดลองใช้ชุดการสอนเพื่อหาประสิทธิภาพ เพื่อปรับปรุงให้เหมาะสม ควรนำไปใช้กับกลุ่มเล็ก ๆ ก่อน เพื่อตรวจสอบหาข้อบกพร่องและการแก้ไขปรับปรุง เมื่อดีแล้วจึงนำไปทดลองกับเด็กทั้งชั้นหรือกลุ่มใหญ่ โดยพิจารณาจากประเด็นต่อไปนี้

10.1 ชุดการสอนนี้ต้องการความรู้เดิมของนักเรียนหรือไม่

10.2 การนำเข้าสู่บทเรียนของชุดการสอนนี้เหมาะสมหรือไม่

10.3 การประกอบกิจกรรมการเรียนการสอน มีความสัมพันธ์กับผู้เรียนและดำเนินการตามขั้นตอนที่กำหนดไว้หรือไม่

10.4 การสรุปผลการเรียนการสอน เพื่อเป็นแนวทางไปสู่ความคิดรวบยอดหรือหลักการสำคัญของการเรียนรู้ในหน่วยนั้น ๆ ดีหรือไม่ และต้องตรวจปรับเพิ่มเติมอย่างไร

10.5 การประเมินผลหลังเรียน เพื่อตรวจสอบพฤติกรรมการเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงนั้น ให้มีความเชื่อมั่นได้มากน้อยแค่ไหนกับผู้เรียน (วิชัย วงศ์ใหญ่, 2525, หน้า 134-138)

ลักษณะที่ดีของชุดการสอน ชุดการเรียนการสอนที่ดีควรมีลักษณะดังนี้

1. ชุดการเรียนการสอนที่เหมาะสมตรงตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้
2. เหมาะสมกับประสบการณ์เดิมของผู้เรียน
3. สื่อที่ใช้สามารถสร้างความสนใจของผู้เรียนได้ดี
4. มีคำแนะนำและวิธีใช้อย่างละเอียดต่อการนำไปใช้
5. มีวัสดุอุปกรณ์ในการเรียนการสอนที่กำหนดไว้ในบทเรียนอย่างครบถ้วน

แนวคิดในการทดสอบประสิทธิภาพชุดการสอน

การทดสอบประสิทธิภาพชุดการสอน หมายถึงการนำชุดการสอนไปทดลองใช้เมื่อปรับปรุงแล้วนำผลไปทดลองสอนจริง นำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไข เสร็จแล้วจึงผลิตออกมาเป็นจำนวนมาก (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2541, หน้า 494)

การทดลองใช้ หมายถึง การนำชุดการสอนที่ผลิตขึ้นเป็นต้นแบบ ไปทดลองใช้ตามขั้นตอนที่กำหนดไว้แต่ละระบบ เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพของชุดการสอนให้เท่ากับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ การทดลองจริง หมายถึง การนำชุดการสอนที่ได้ทดลองใช้และปรับปรุงแล้วทุกหน่วยในแต่ละวิชาไปสอนจริง ในชั้นเรียนหรือในสถานการณ์การเรียนแท้จริงเป็นเวลา 1 ภาคเรียนเป็นอย่างน้อยความจำเป็นที่ต้องทดสอบประสิทธิภาพ การทดสอบประสิทธิภาพชุดการสอนมีความจำเป็นด้วยเหตุผลหลายประการคือ

1. สำหรับหน่วยงานผลิตชุดการสอน เป็นการประกันคุณภาพของชุดการสอนว่าอยู่ในขั้นสูงเหมาะสมที่จะผลิตออกมาเป็นจำนวนมาก หากไม่มีการทดสอบประสิทธิภาพก่อนแล้วเมื่อผลิตออกมาใช้ประโยชน์ไม่ได้ก็ต้องทำใหม่เป็นการสิ้นเปลืองเวลาแรงงานและเงิน

2. ประเมินพฤติกรรมขั้นสุดท้าย คือ ประเมินผลลัพธ์ของผู้เรียน โดยพิจารณาจากการสอบหลังเรียนและการสอบไล่

ประสิทธิภาพของชุดการสอนจะกำหนดเป็นเกณฑ์ ที่ผู้สอนคาดหวังว่าผู้เรียนจะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเป็นที่พึงพอใจ โดยกำหนดเป็นเปอร์เซ็นต์ของผลเฉลี่ยของคะแนนการ

ทำงานและการประกอบกิจกรรมของผู้เรียนทั้งหมดต่อเปอร์เซ็นต์ของการทดสอบหลังเรียนของผู้เรียนทั้งหมด นั่นคือ E_1/E_2 คือ ประสิทธิภาพของกระบวนการ / ประสิทธิภาพของผลลัพธ์

การกำหนด E_1/E_2 ให้มีค่าเท่าไรนั้นให้ผู้สอนเป็นผู้พิจารณาตามพอใจโดยปกติเนื้อหาที่เป็นความรู้ความจำมักจะตั้งไว้ 80/80 , 85/85 , หรือ 90/90 ส่วนเนื้อหาที่เป็นทักษะหรือเจตคติตั้งไว้ต่ำกว่านี้ เช่น 75/75 แต่อย่างไรก็ตาม ไม่ควรตั้งเกณฑ์ไว้ต่ำ เพราะตั้งเกณฑ์ไว้เท่าใดก็มักได้ผลเท่านั้น

ขั้นตอนการทดสอบประสิทธิภาพ เมื่อผลิตชุดการสอนขึ้นเป็นต้นแบบแล้วต้องนำชุดการสอนไปทดสอบประสิทธิภาพ ตามขั้นตอน ดังนี้

1. แบบเดี่ยว (1:1) เป็นการทดลองกับนักเรียน 1 คน โดยใช้เด็กอ่อน ปานกลาง และเด็กเก่ง จำนวนประสิทธิภาพ เสร็จแล้วปรับปรุงให้ดีขึ้น โดยปกติคะแนนที่ได้จากการทดลองแบบนี้จะได้คะแนนต่ำกว่าเกณฑ์มากแต่เมื่อปรับปรุงแล้วจะได้คะแนนสูงขึ้นมาก ก่อนนำไปทดลองแบบกลุ่ม

2. แบบกลุ่ม (1: 10) เป็นการทดลองกับผู้เรียน 6-10 คน (ละผู้เรียนที่เก่งกับอ่อน) จำนวนหาประสิทธิภาพแล้วปรับปรุง

3. ภาคสนาม (1: 100) เป็นการทดลองกับผู้เรียนทั้งชั้น 40-100 คน จำนวนหาประสิทธิภาพแล้วปรับปรุง ผลลัพธ์ที่ได้ควรใกล้เคียงกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ หากต่ำกว่าเกณฑ์ไม่เกิน 2.5 เปอร์เซนต์ก็ให้ยอมรับ หากแตกต่างกันมากผู้สอนต้องกำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพของชุดการสอนใหม่ โดยยึดสภาพความจริงเป็นหลัก

วิธีการทดสอบประสิทธิภาพของชุดการสอน

การเลือกนักเรียนมาทดลองชุดการสอน ควรเป็นตัวแทนของนักเรียนที่เราจะนำการสอนนั้นไปใช้ โดยมีข้อควรพิจารณาดังนี้

1. การทดลองแบบเดี่ยว (1:1) เป็นการทดลอง ครู 1 คน ต่อเด็ก 1 คน ให้ทดลองกับเด็กอ่อนเสียก่อน ทำการปรับปรุงแล้วนำไปทดลองกับเด็กปานกลาง แล้วนำไปทดลองกับเด็กเก่ง แต่ถ้าหากเวลาไม่อำนวย และสถานการณ์ไม่เหมาะสมก็ให้ทดลองกับเด็กอ่อนหรือปานกลาง

2. การทดลองแบบกลุ่ม (1:10) เป็นการทดลองที่ครู 1 คน ต่อเด็ก 6-12 คน โดยให้ละกันทั้งเด็กเก่ง ปานกลาง และอ่อน ห้ามทดลองกับเด็กอ่อนล้วนหรือเด็กเก่งล้วน เวลาทดลองจะต้องจับได้ว่ากิจกรรมแต่ละกลุ่มใช้เวลาเท่าไร ทั้งนี้เพื่อให้ทุกกลุ่มมีกิจกรรมสำหรับห้องเรียน ศูนย์การเรียนใช้เวลาเท่ากัน คือ 10-15 นาที

3. การทดลองภาคสนามหรือกลุ่มใหญ่ (1:100 คน) เป็นการทดลองที่ครู 1 คน กับนักเรียนทั้งชั้น 30-40 (หรือ 100 คน สำหรับชุดการสอนรายบุคคล) ชั้นที่เลือกมาทดลอง จะต้องมีนักเรียนคละกันทั้งเก่ง อ่อน ไม่ควรเลือกห้องที่มีเด็กเก่งหรืออ่อนล้วน

ประโยชน์ของชุดการสอน

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2541, หน้า 117) ได้กล่าวไว้ว่าประโยชน์ของชุดการสอนมีดังนี้

1. ส่งเสริมการเรียนรู้รายบุคคล ผู้เรียนเรียนได้ตามความสามารถ ความสนใจตามเวลา และโอกาสที่เหมาะสมของแต่ละบุคคล
2. ช่วยขจัดปัญหาขาดแคลนครู เพราะชุดการสอนช่วยให้นักเรียนเรียนได้ด้วยตนเอง หรือต้องการความช่วยเหลือจากผู้สอนเพียงเล็กน้อย
3. ช่วยในการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพราะผู้เรียนสามารถนำชุดการสอนไปใช้ได้ทุกสถานที่ทุกเวลา
4. ช่วยลดภาระและช่วยสร้างความพร้อมและความมั่นใจให้แก่ครูเพราะชุดการสอนผลิตไว้เป็นหมวดหมู่ สามารถนำไปใช้ได้ทันที
5. เป็นประโยชน์ในการสอนแบบศูนย์การเรียน
6. ช่วยให้ผู้รู้วัดผลการเรียนรู้ได้ตรงตามความมุ่งหมาย
7. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น ฝึกการตัดสินใจแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม
8. ช่วยผู้เรียนจำนวนมากได้รับความรู้แนวเดียวกันอย่างมีประสิทธิภาพ
9. ช่วยให้ผู้เรียนรู้จักเคารพ นับถือ ความคิดเห็นของผู้อื่น
10. ช่วยให้ผู้สอนถ่ายถอดเนื้อหาและประสบการณ์ที่ซับซ้อน และมีลักษณะเป็นนามธรรมสูงทำให้การเรียนการสอนของผู้เรียน เรียนเป็นอิสระจากอารมณ์ของผู้สอน ชุดการสอนทำให้ผู้เรียนเรียนได้ตลอดเวลา ไม่ว่าครูผู้สอนจะมีสภาพหรือมีความขัดข้องทางอารมณ์มากน้อยเพียงใด

จากประโยชน์ของชุดการสอนดังกล่าวข้างต้นจึงสรุปได้ว่า ชุดการสอนเป็นเครื่องมือทางการศึกษาที่มีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้สอนผู้เรียนได้เป็นอย่างดี เพราะช่วยแก้ปัญหาบางประการที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน และยังช่วยอำนวยความสะดวกแก่ครูผู้สอน ผู้เรียน และสามารถให้ความรู้ได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ซึ่งเหมาะสมที่จะนำมาใช้ในสภาพปัจจุบัน

การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2530, หน้า 29-32) ได้กล่าวถึงความหมายและจุดมุ่งหมายของการวัดผลสัมฤทธิ์ ไว้ว่า “ผลสัมฤทธิ์” ซึ่งในที่นี้หมายถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง คุณลักษณะรวมถึงความรู้ความสามารถของบุคคลอันเป็นผลมาจากการเรียนการสอน หรือคือ มวลประสบการณ์ทั้งปวงที่บุคคลได้รับจากการเรียนการสอน ทำให้บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมในด้านต่าง ๆ ของสมรรถภาพสมอง

จุดมุ่งหมายของการวัดผลสัมฤทธิ์ จึงเป็นการตรวจสอบระดับความสามารถของสมรรถภาพสมองของบุคคลว่า เรียนแล้วรู้อะไรบ้าง และมีความสามารถด้านใดมากน้อยเท่าไร เช่น มีพฤติกรรมด้านความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์และการประเมินค่า มากน้อยอยู่ในระดับใด นั่นคือ การวัดผลสัมฤทธิ์เป็นการตรวจสอบพฤติกรรมของผู้เรียนในด้านพุทธิพิสัยนั่นเอง ซึ่งเป็นการวัด 2 องค์ประกอบตามจุดมุ่งหมายและลักษณะของวิชาที่เรียนคือ

1. การวัดด้านการปฏิบัติ เป็นการตรวจสอบความรู้ความสามารถทางการปฏิบัติ โดยให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงให้เห็นเป็นผลงานปรากฏออกมา ให้ทำการสังเกตและวัดได้ เช่น วิชาศิลปศึกษา การช่าง เป็นต้น การวัดแบบนี้จึงต้องวัดโดยใช้ “ข้อสอบภาคปฏิบัติ (Performance test)” ซึ่งมีการประเมินผลพิจารณาที่วิธีปฏิบัติ และผลงานที่ปฏิบัติ

2. การวัดด้านเนื้อหา เป็นการตรวจสอบความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเนื้อหาวิชา รวมถึงพฤติกรรมความสามารถในด้านต่าง ๆ อันเป็นผลมาจากการเรียนการสอน มีวิธีการสอบวัดได้ 2 ลักษณะคือ

2.1 การสอบแบบปากเปล่า การสอบแบบนี้มักกระทำเป็นรายบุคคล ซึ่งเป็นการสอบที่ต้องการดูแลเฉพาะอย่าง เช่น การสอบอ่านฟังเสียง การสอบสัมภาษณ์ ซึ่งต้องการดูการใช้ถ้อยคำในการตอบคำถาม รวมทั้งการแสดงความคิดเห็นและบุคลิกภาพต่าง ๆ เช่น การสอบปริศยานิพนธ์ ซึ่งต้องการวัดความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่ทำ ตลอดจนแง่มุมต่าง ๆ การสอบปากเปล่า สามารถวัดได้ละเอียดลึกซึ้ง และคำถามก็สามารถเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมได้ตามที่ต้องการ

2.2 การสอบแบบให้เขียนตอบ เป็นการสอบวัดที่ให้ผู้สอบเขียนเป็นตัวหนังสือตอบ ซึ่งมีรูปแบบการตอบอยู่ 2 แบบ คือ

2.2.1 แบบไม่จำกัดคำตอบ ซึ่งได้แก่ การสอบวัดที่ใช้ข้อสอบแบบอัตนัยหรือความเรียง นั่นเอง

2.2.2 แบบจำกัดคำตอบ ซึ่งเป็นการสอบที่กำหนดขอบเขตของคำถามที่จะให้ตอบหรือกำหนดคำตอบมาให้เลือก ซึ่งมีรูปแบบของคำถามอยู่ 4 รูปแบบคือ

- แบบเลือกทางใดทางหนึ่ง
- แบบจับคู่
- แบบเติมคำ
- แบบเลือกตอบ

การวัดผลสัมฤทธิ์ด้านเนื้อหา โดยการเขียนตอบนั้น เป็นที่นิยมใช้กันแพร่หลายในโรงเรียน ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการสอบวัด เรียกว่า “ข้อสอบผลสัมฤทธิ์” หรือ “แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์” นั่นเอง

ประเภทของการทดสอบผลสัมฤทธิ์

การทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน โดยการเขียนตอบนั้น สามารถกระทำได้ 2 ลักษณะคือ การทดสอบแบบอิงกลุ่มหรือการวัดผลแบบอิงกลุ่ม (Norm referenced measurement) กับการทดสอบแบบอิงเกณฑ์หรือการวัดผลแบบอิงเกณฑ์ (Criterion referenced measurement) ซึ่งการทดสอบทั้ง 2 แบบนี้มีคุณลักษณะที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. การทดสอบแบบอิงกลุ่มหรือการวัดผลแบบอิงกลุ่ม (Norm referenced measurement) เป็นการทดสอบหรือการสอบวัดที่เกิดจากแนวความเชื่อในเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคลที่ว่า ความสามารถของบุคคลใด ๆ ในเรื่องใดนั้นมีไม่เท่ากัน บางคนมีความสามารถเด่น บางคนมีความสามารถด้อย และส่วนใหญ่จะมีความสามารถปานกลาง การกระจายของความสามารถของบุคคล ถ้านำมาเขียนกราฟจะมีลักษณะคล้าย ๆ รูปประฆังหรือที่เรียกว่า โคน์ปกติ (Normal curve) ดังนั้นการทดสอบแบบนี้จึงยึดคนส่วนใหญ่เป็นหลักในการเปรียบเทียบ โดยพิจารณาคะแนนผลการสอบของบุคคลเทียบกับคนอื่น ๆ ในกลุ่ม คะแนนจะมีความหมายก็ต่อเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับคะแนนของบุคคลอื่นที่สอบด้วยข้อสอบฉบับเดียวกัน จุดมุ่งหมายของการทดสอบแบบนี้ ก็เพื่อจะกระจายบุคคลทั้งกลุ่มไปตามความสามารถของแต่ละบุคคล นั่นก็คือ คนที่มีความสามารถสูงจะได้คะแนนสูง คนที่มีความสามารถด้อยกว่าก็จะได้คะแนนลดหลั่นลงมาจนถึงคะแนนต่ำสุด

2. การทดสอบแบบอิงเกณฑ์หรือการวัดผลแบบอิงเกณฑ์ (Criterion referenced testing or criterion measurement) ยึดความเชื่อในเรื่องการเรียนเพื่อรอบรู้ กล่าวคือ ยึดหลักการว่าในการเรียนการสอนนั้นจะต้องมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนทั้งหมดหรือเกือบทั้งหมดประสบความสำเร็จในการเรียน แม้ว่าผู้เรียนจะมีลักษณะแตกต่างกันก็ตาม แต่ทุกคนควรได้รับการส่งเสริมให้พัฒนาไปถึงขีดความสามารถสูงสุดของตน โดยอาจใช้เวลาแตกต่างกันในแต่ละบุคคล ดังนั้นการทดสอบ

แบบอิงเกณฑ์จึงมีการกำหนดเกณฑ์ขึ้น แล้วนำผลการสอบวัดของแต่ละบุคคลเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ไม่ได้มีการนำผลไปเปรียบเทียบกับบุคคลอื่น ๆ ในกลุ่ม ความสำคัญของการทดสอบแบบนี้จึงอยู่ที่การกำหนดเกณฑ์เป็นสำคัญ เกณฑ์ หมายถึง กลุ่มของพฤติกรรมที่กำหนดไว้ในแต่ละรายวิชา ตามจุดมุ่งหมายของการสอนแต่ละบท หรือแต่ละหน่วยการเรียนรู้ของรายวิชานั้น ซึ่งอาจเป็นจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม (Behavioral objective) หรือกลุ่มของพฤติกรรม (Domain of behavior) ก็ได้ จุดมุ่งหมายของการทดสอบแบบนี้ จึงเป็นการตรวจสอบดูว่า ใครเรียนได้ถึงเกณฑ์ และใครยังเรียนไม่ถึงเกณฑ์ควรได้รับการปรับปรุงแก้ไขต่อไป เช่น อาจให้มีการเรียนซ่อมเสริม เป็นต้น

สรุปได้ว่า การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นการตรวจสอบความรู้ของผู้เรียนที่ได้รับหลังจากจบการเรียนการสอนนั้นไปแล้ว ว่าได้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ครูตั้งไว้หรือไม่เพื่อจะได้มีการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุดการสอน

งานวิจัยในประเทศ

ในการดำเนินการทำวิจัยเรื่องการสร้างชุดการสอน พบว่าได้มีผู้สนใจศึกษาค้นคว้าไว้ดังนี้

เอื้องเงิน บุญแก้ว (2534) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าเรื่องการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เรื่อง อวกาศ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้ชุดการสอนกับการสอนแบบปกติ ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เรื่องอวกาศ ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม

ธีระ ผดุงศักดิ์ชยกุล (2535) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาประสิทธิภาพของชุดการสอนแบบกิจกรรมกลุ่ม กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เรื่อง สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการทดลองปรากฏว่า ชุดการสอนแบบกิจกรรมกลุ่มที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ 79.50 / 84.17 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนจากชุดการสอนเพิ่มขึ้นมากกว่าร้อยละ 50 จากคะแนนทดสอบก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

พรเพ็ญ เตชะพิทักษ์ธรรม (2536) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การสร้างชุดการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เรื่อง ประเทศในเอเชียที่น่าสนใจ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการทดลองปรากฏว่า ชุดการสอนที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ 87.69/82.15 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่กำหนดไว้

งานวิจัยต่างประเทศ

งานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับชุดการสอน ได้มีผู้วิจัยไว้ดังนี้

แม็คโดนัลด์ (McDonald, 1971) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาและการประเมินค่าของชุดการสอนสื่อประสมแบบกิจกรรมรายบุคคล สำหรับใช้ในการสอนแบบซ่อมเสริมในวิทยาลัยชุมชนซานเมื่อง” โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อตรวจสอบเปรียบเทียบสัมฤทธิ์ผลการเรียน และทัศนคติต่อวิธีสอน โดยใช้ชุดการสอนสื่อประสมเพื่อเรียนด้วยตนเองกับวิธีสอนแบบธรรมดาที่ใช้บรรยายและอภิปราย ผลการวิจัยปรากฏว่า จากคะแนนสอบหลังจากสอบกลุ่มทดลองทำคะแนนได้สูงกว่ากลุ่มควบคุม ทั้งทางด้านสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนและทัศนคติ

มีคส์ (Meek, 1972) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การเปรียบเทียบวิธีสอนแบบใช้ชุดการสอนกับวิธีสอนแบบธรรมดา” โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบสัมฤทธิ์ผลการเรียนรู้จากการใช้ชุดการสอนสำหรับสอนนักศึกษา ครู และวิธีการสอนแบบธรรมดา ผลการวิจัยพบว่า วิธีการสอนโดยใช้ชุดการสอนมีประสิทธิภาพมากกว่าการสอนด้วยวิธีธรรมดาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผู้ทำวิจัยได้สำรวจความคิดเห็นของทุกคนในกลุ่มทดลองที่ใช้ชุดการสอน ผลการวิเคราะห์นี้ให้เห็นว่าทุกคนมีพัฒนาการทางทัศนคติที่ดีต่อการสอน โดยใช้ชุดการสอนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

เดล (Dale, 1974) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการเรียนระหว่างการสอนปกติกับการเรียนโดยใช้ชุดการเรียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ที่มหาวิทยาลัยวิสคอนซิน พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาที่เรียนด้วยชุดการเรียนดีกว่านักศึกษาที่เรียนด้วยการสอนปกติ

กิลส์ (Giles, 1975) ทำการวิจัยเรื่องคุณค่าของชุดการสอนแบบศูนย์การเรียนในระดับประถมศึกษา พบว่า ชุดการสอนแบบศูนย์การเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียนได้รับประสบการณ์จากกิจกรรม และสื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ ที่ครูจัดไว้ให้ เป็นการสนองความต้องการของนักเรียน ทำให้นักเรียนมีความกระตือรือร้น มีความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น ส่วนการสอนตามปกติได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นไปตามแผนการสอนที่กำหนดไว้ให้ครูผู้สอนมีบทบาทในการเรียนการสอน โดยเป็นผู้บรรยาย อธิบาย ควบคุม ให้เป็นไปตามแผนการสอน โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล นักเรียนไม่มีอิสระต่อการทำกิจกรรม จึงทำให้นักเรียนไม่มีความกระตือรือร้น และไม่มี ความอยากรู้อยากเห็นในสิ่งที่เรียนในบทหนึ่ง ๆ

จากการศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุดการสอน จะเห็นได้ว่าผลการวิจัยในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ใช้ชุดการสอนในการจัดการเรียนการสอน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่ผู้วิจัยได้กำหนดขึ้น และผู้วิจัยเชื่อมั่นว่ากิจกรรมการเรียนการสอนที่ประกอบอยู่ในชุดการสอนนั้นจะทำให้ผู้เรียน ได้มีส่วนร่วมทำกิจกรรมกลุ่มอย่าง

สนุกสนานเพลิดเพลินพร้อมทั้งได้รับความรู้ตรงตามวัตถุประสงค์ของบทเรียน นอกจากนี้ยังช่วยให้ ผู้เรียนคิดเป็นทำเป็น แก้ปัญหาเป็น ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการสร้างชุดการสอนวิชาเศรษฐศาสตร์ เรื่องเศรษฐศาสตร์ครอบครัว สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งเมื่อนำชุดการสอนที่มีประสิทธิภาพไปให้แก่ผู้เรียนได้เรียนรู้ จะเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมที่ช่วยสร้างความเข้าใจพื้นฐานทางด้านเศรษฐศาสตร์ และทำให้ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้และเป็นประโยชน์แก่ผู้เรียนต่อไป